

AstelInfo

Asumisterveysliitto AsTe ry:n tiedotuslehti

1/2007

Hometta lastenhuoneessa? s. 4

Kenen ehdoilla energiatodistukset? s. 8

TV-sarja homeloukun arjesta s. 11

SISÄLTÖ

- 2 **Asuminenko kalliimpaa kuin koskaan?**
- 3 **Rakennusterveysasian-tuntijakoulutus elää kädestä suuhun, vaikka osaajista on huutava pula.**
- 4 **Kodin kosteusvaurioilla yhteys lasten astmaan**
Kansanterveyslaitoksen tutkimus osoitti, että mitä vakavampi on kodin kosteusvaurio, sitä suurempi riski lapsilla on sairastua astmaan.
- 6 **Asumisterveyttä ei voi jättää pelkästään markkinavoimien varaan.**
- 8 **Rakennusten energia-todistukset houkuttelevat kiinteistönomistajia säästötalkoisiin.**
- 10 **Uutiset**
 - *Vertaistukea nyt myös Itä-Suomessa*
 - *Asteelle uusi hallitus*
 - *TV-sarja kertoo perheiden homeloukusta*
 - *Aste muutti uusiin tiloihin*

Asummeko kalliimmin kuin koskaan?

HUHTIKUUN lopussa luin pääjätämäläisestä maakuntalehdestä, että "Asunnot ovat kalliimpia kuin koskaan, mutta nykykuluttajat ovat edeltäjiään hintatietoisempia. Elinkustannuksiin suhteutetut asuntojen reaalihinnat nousivat alkuvuonna korkeammalle kuin hulluna vuonna 1989". Asiantuntijat eivät silti usko asuntokaupan ylikuumentuneen ja lamavuosien hintaromahduksen toistuvan. Suurimman hintahuipun aikoihin vuonna 1989 asuntojen myynti-ilmoituksissa ei hintoja näkynyt. Seuraavana vuonna hinnat ilmestyivät lehtiin lakimuutoksen myötä. Aiheuttiko hintatietojen puuttuminen hintasokeutta?

VAIKKA kuluttajien on nykyään helppo vertailla asuntojen hintoja verkossa, monelakaan ei ole käsitystä siitä, kuinka paljon asumiskustannukset ovat todellisuudessa kasvaneet. Kun veronmaksajalta kysytään, mihin suurin osa heidän tuloistaan kuluu, saa vastaukseksi useimmiten, että asumiin. Asumiskustannusten roima kasvu on häikäissyt kuluttajat niin täydellisesti, että kustannusten nousua pidetään yhtä väistämättömänä ja asiaankuuluvana kuin ilmastolämpenemistä.

TULOSSA oleva kiinteistöjen kuntotodistus on periaatteessa hyvä idea. Se olisi loistava ohjenuora asuntokaupassa, jos kiinteistön todellinen kunto ohjaisi asuntokauppaa. Julkisuudessa on kuitenkin uumoiltu, että konsultit tulevat jakamaan kiinteistöille tähtiä avokätisesti. Kylkiäisenä saattaa tulla

isoja oikeusriitoja, joissa pohditaan sitä, onko kiinteistö myyjän vakuuttamassa kunnossa ja vastaako kuntotodistus kiinteistön todellista kuntoa.

RAKENNUSLIIKKEIDEN tilinpäätösperiaatteiden perusteella voisi jopa epäillä, ettei tavoitteena olekaan tehdä asumiskelpoisia asuntoja kuluttajille, vaan päällimmäisenä on osakkeenomistajien tuoton maksimointi. Kysymys kuuluukin onko näiden kahden tavoitteen välillä ristiriitaa? Yhtiöiden toiminta- ja vuosikertomukset korostavat paljolti lukuja ja muita taloudellisia faktoja eivätkä niinkään keinoja tai menetelmiä, joilla tulos on tehty.

PAITSI, että asunto on ihmisille elämän suurin ja tärkein hankinta, se on nykyään myös huikea sijoitus. Pankkitalletukset turvaa talletussuojarahasto 25 000 euroon saakka tallettajaa ja pankkia kohden. Talletukset pysyvät siis suojattuina huomattavan suureen summaan saakka, jos talletukset on tehty useisiin eri pankkeihin.

VAIKKA pankkitalletuksella ei ole inflaatio suojaa, tallettajan terveys sentään säilyy talletusten ohella. Mistä asunnon voisi ostaa tällaisissa suojatuissa oisissa? Mielenkiintoinen kysymys on sekin, miksi rahoittaja vetäytyy vastuusta ongelmien ilmaantuessa ja laina kaatuu ostajan tai takaajien niskoille? Vieläkään ei ole selvää se, kumpi osapuoli on asuntokaupan ammattilainen: yksittäinen maallikko-ostaja vai asuntolainaa solkenaan myöntävä rahoittaja?

Hannele Rämö
Toiminnanjohtaja
Asumisterveysliitto AsTe ry
hannele.ramo@asumisterveysliitto.fi

Julkaisija

Asumisterveysliitto AsTe ry, Kaivokatu 5-7, 18100 Heinola
Puh. (03) 877 540 ja fax (03) 877 5450, info@asumisterveysliitto.fi

Päätoimittaja

Eeva Strömmer, Aste ry:n hallituksen puheenjohtaja,
eeva.strommer@asumisterveysliitto.fi

Tuotanto

Pirjo Kupila, Aste ry

Graafinen suunnittelu

Päivi Kaikkonen, K-Systems Contacts Oy, Heinola

Paperi Cyclus print on valmistettu lajitellusta kierrätyspaperista ja sille on myönnetty joutsenmerkki. Paino Ecapaino Oy, Lahti

Raha-automaattiyhdistys tukee Asumisterveysliiton toimintaa.

YLE/TV2

TV-kamerat seuraavat kuukausia Hannele (vas.) ja Miia Ruunun perheiden selviytymistä homeloukusta.

- 12 **Vertaistukiryhmä kantaa!**
Liity joukkoon täyttämällä palvelukortti tai ilmoittautumalla sähköpostilla.

AsteInfo

Asumisterveysliiton
tiedotuslehti 1/2007

ISSN 1796-640X (Painettu)
ISSN 1796-6418 (Verkkolehti)

Kannen kuva: Marja Seppälä

Lehti on luettavissa myös verkossa osoitteessa www.asumisterveysliitto.fi

Asumisterveyden asiantuntemuksella on kysyntää

Alan koulutus elää kädestä suuhun

Rakennusterveysasiantuntija-koulutus ei ole saanut vakiinnutettua rahoituspohjaansa yli sadasta koulutetusta asiantuntijasta ja yli kymmenen vuoden historiastaan huolimatta, vaikka alan asiantuntemuksesta on huutava pula kentällä.

Vaikka asumisterveys koskettaa kaikkia yhteiskunnan toimijoita kuluttajista elinkeinoelämään, rakennusterveysasiantuntijoille ei ollut ennen vuotta 1997 tarjolla yhtenäisesti järjestettyä koulutusta. Alalla työskentelevät joutuivat hankkimaan tietonsa eri lähteistä ja tästä johtuen heidän osaamisessaan oli suuria eroja.

Nyt jo yhdeksästä vuodesta Kuopion yliopiston koulutus- ja kehittämisskeskuksessa käynnissä oleva rakennusterveysasiantuntijan aikuiskoulutus on poikkinut noin sata ammatillisesti pätevytynyttä henkilöä. Koulutuksessa alan tutkimustietoa siirretään kentälle usean tutkimuslaitoksen ja oppilaitoksen yhteistyönä.

VTT:n sertifiointi tuli mukaan vuodesta 2004 samassa yhteydessä kuin koulutuksen nimi muutettiin sisäilmaongelman asiantuntijakoulutuksesta rakennusten terveellisyysyteen liittyväksi koulutukseksi, josta rakennusterveysasiantuntijakoulutus on laajin. Koulutukseen on siitä lähtien otettu myös

muita kuin rakennustekniikan ammattilaisia, lähinnä sisäilmatutkijoita ja ympäristöterveydenhuollon asiantuntijoita, kuten terveystarkastajia. Viime vuosina muiden kuin rakennusalan ammattilaisten osuus koulutukseen hakeutuneista on ollut kasvussa.

Poikkitieteellinen rakennusterveysasiantuntijakoulutus on tarkoitettu henkilöille, jotka työssään ehkäisevät tai selvittävät sisäilmaongelmia. Koulutusta pyöritetään edelleen projekti-rahoituksella. Se alkoi työvoimakoulutuksena, mutta jo heti toisesta kurssista alkaen päärahoittajaksi ryhtyi opetusministeriö ammatillisen koulutuksen lisärahoituksella. Työsuojelurahasto maksoi sähköisen oppimisympäristön suunnittelun.

Koulutuksen vetäjän, suunnittelija **Helmi Kokotin** hartaana toiveena – ja kainona toivomuksena päättäjille, esimerkiksi omasta vaalipiiristä tulevalle valtiovarainministerille – olisikin saada koulutukselle pysyvä rahoitus ainakin kymmeneksi vuodeksi, mikä tarkoittaisi noin 100 000 euroa vuosi. Summa vastaa yhden keskisuuren työpaikan ohjaamattoman ja pitkittyneen sisäilmaongelman selvittely- ja korjauskustannuksia.

– Tämä puolitoista vuotta kestävä koulutus on vielä halpaa koulutusta moneen lyhyeen koulutukseen verrattuna. Hyödyt yhteiskunnalle ovat kuitenkin hyvin moniulotteiset ja konkreettiset. Lisääntyvä tieto ja ymmärrys rakennusterveydestä vähentävät kiinteistöjen korjauskustannuksia,

asukkaiden oikeudenkäynti- ja sairauskuluja ja parantavat työn tuottavuutta – yksittäisten ihmisten tai kokonaisten perheiden syrjäytymisestä puhumattaakaan, hän perustelee.

Osaamista ja innovaatioita

Rakennusterveysasiantuntijakoulutusta hyödynnetään ensi syksystä alkaen Kuopiossa rakennusinsinöörien (AMK) jatkokutkinnossa, jossa opiskelijat suorittavat aineopintoihin yhden kolmasosan rakennusterveysasiantuntijakoulutuksesta. Samalla heillä on mahdollisuus pätevyitä rakennusfysiikassa AA-tason suunnittelijoiksi. Kokeilu toteutetaan yhdessä Savonia-ammattikorkeakoulun kanssa.

Helmi Kokotti muistuttaa, ettei rakennusterveysasiantuntijakoulutus tee rakennusinsinööristä mikrobiologia tai lääkäriä eikä päinvastoin.

Koulutuksen jälkeen työt sujuvat kuitenkin liukkaammin puolin ja toisin.

– Esimerkiksi rakennusalan ammattilaiset ymmärtävät paremmin mikrobiologiaa ja osaavat tulkita analyysituloksia tai lääkärintuloksia ja kykenevät näin hahmottamaan paremmin ongelman koko kuvan. Kurseilla on syntynyt myös uusia tuotteita, kuten esimerkiksi testikäyttöön jo edennyt nettipohjainen laskentaohjelma energiatodistusten tekoon, hän kertoo.

Sertifioitui rakennusterveysasiantuntijat http://www.vtt.fi/services/all/all_4/henkilosertifikaatit.jsp

Asiantuntijuudesta auktoriteettia

Rakennusinsinööri **Erkki Helimo** Turusta suoritti rakennusterveysasiantuntijakoulutuksen vuosina 2004–2005. Hänet sai koulutukseen hakeutumaan sen laajuus ja hyödyllisyys.

– Koulutuksen ansiosta tietämykseni ongelmakentästä ja sen eri osa-alueista lisääntyi oleellisesti. Ammattitaidon kasvaessa itsetuntoni parani ja ympäristön suhtautuminen minuun muuttui: kommunikointi ja vuorovaikutus päätäjien ja muiden asiantuntijoiden kanssa on nyt huomattavasti helpompaa.

Yksityisyrityksinä toimivan Helimon asiakkaista lukumääräisesti suurin osa on kotitalouksia, mutta liikevaihdosta suurimman osan tuovat julkisyhteisöt ja yritykset. Hänen erikoisalaansa ovat

lattiasienet ja niiden korjaaminen. Myös hänen tutkijavaimonsa, joka on biologi koulutukseltaan, opiskelee parhaillaan rakennusterveysasiantuntijakoulutuksessa.

– Jos kiinteistön kosteus- tai homevaurioita yritetään ratkaista pelkästään rakennusteknisellä tai mikrobiologisella asiantuntemuksella, mennään usein metseen. Kaikkiin asumisterveysongelmiin liittyy joku käyttö- tai rakennusvirhe, jonka seurausta homeet ja muut mikrobit, kemialliset yhdisteet sekä hajut ovat. Kohteita pitäisikin aina tarkastella ongelman kautta, Erkki Helimo sanoo.

Häntä valitsemansa urapolku harmittaa enää harvoin, koska yleinen asenne kosteus- ja homevaurioihin on parantunut eli eri osapuolien ymmärrys ja näkemyk-

set ovat lähentyneet toisiaan.

– Vielä kymmenen vuotta sitten sai useimmiten hakata päätä seinään yksin asiakkaan kanssa.

Erkki Helimo suosittelee rakennusterveysasiantuntijakoulutusta kaikille, jotka ovat jotenkin mukana kiinteistöjen sisäilmatalloissa. Aivan ehdottomasti hän suosittelee koulutusta kuntien terveystarkastajille.

– Lähes poikkeuksetta koulutetut rakennusterveysasiantuntijat työskentelevät ongelmien korjaamisen parissa. Pitemmän päälle suurempi tarve olisi kuitenkin saada koulutettuja asiantuntijoita ongelmien ehkäisemiseen. Miksi tehdä virheitä, jos ne voidaan välttää, hän kysyy.

Kodin kosteusvaurioilla yhteys lasten astmaan

Teksti: Eeva Strömmer

Mitä vakavampi on kodin kosteusvaurio, sitä suurempi riski lapsilla on sairastua astmaan. Pahin uhka on homevaurio lastenhuoneessa.

Lapsen pitkäaikainen yskä, hengenhähdistus ja hengityksen vinkuminen huolestuttavat monia vanhempia. Yöt ovat yskimisen takia levottomia ja

lasta voi väsyttää päivällä. Kun lapsi viedään lääkäriin, todetaan ehkä alkava astma, jota sairastaa vajaat kymmenen prosenttia maamme lapsista.

Kosteus- ja homevaurioiden yhteyttä lasten astmaan tutkittiin Kansanterveyslaitoksen ympäristöterveyden osastolla. Tulokset julkistettiin alkukeväästä. Tutkimukseen poimittujen astmadiagnoosin saaneiden lasten kodeissa tehtiin rakennustekninen asiantuntijatarkastus, jossa etsittiin kosteusvaurion ja homeen jättämiä merkkejä kuten näkyvää hometta, hilseileviä maalipinto-

ja, vesivuototahroja ja homeen hajua.

Tulokset osoittivat, että kun homevaurio oli asunnossa vieläpä lapsen omassa makuuhuoneessa, se altistutti selvästi sairastumiselle. Homeen haju ja näkyvä home lisäsivät sairastumisriskiä.

Vakava kosteusvaurio, suurempi astmariski

Tutkimuksessa todettiin, että joka kymmenes tai jopa joka viides alkava astma oli yhteydessä kosteusvaurioon kodin

Maria Seppälä

Kansanterveyslaitoksen tutkimus vahvisti, ettei kodin kosteusvaurioiden kanssa ole leikkimistä. Kosteusvaurio etenkin lastenhuoneessa lisää huomattavasti lasten riskiä sairastua astmaan.

asuintiloissa. Muissa kodin tiloissa kuin varsinaisissa asuinhuoneissa esiintyneillä kosteusvaurioilla ei ollut merkitystä astmalle. Myöskään kodin kaikkia tiloja kuvaava kosteusvauriutilanne ei ollut yhteydessä astman riskiin.

Mitä laajempi ja vakavampi kosteusvaurio oli asuintiloissa, sitä suuremman riskin se aiheutti. Tutkimustulokset osoittivat siis lasten uuden astman riskin ja kosteusvaurion yhteyden. Kosteusvauriot pahentavat tutkimuksen mukaan myös olemassa olevan astman oireita, mikä on todettu jo aikaisemmissa tutkimuksissa.

Sairastumiseen johtavaa mekanismia ei vielä tarkoin tunneta. Tutkimuksen johtajan, Kansanterveyslaitoksen tutkimusprofessorin **Juha Pekkasen** mukaan se liittyy hengitysteiden ärsytykseen, jota aiheuttavat mikrobit ja niiden aineenvaihduntatuotteet. Pekkanen toteutti tutkimuksen yhdessä laboratorionjohtaja **Aino Nevalaisen** ja tutkija **Anne Hyvärisen** kanssa.

Alkavaksi astmaksi diagnosoitiin lapsilla järjestyksessä toinen astmaan sopiva hengenahdistuskohtaus. Kuitenkaan kaikki nämä lapset, etenkin alle kolmivuotiaat ja ei-atooppiset eivät aina kehittä pysyvää astmaa ja se saattaa muuten väistyä murrosikään

tultaessa.

Tulokset olivat kuitenkin samanlaisia riippumatta siitä, oliko kyseessä atooppinen lapsi vai ei, mikä tuki johtopäätöstä, että kosteus ja homevauriot altistavat pysyvästi astmalle.

Tutkittavana oli 121 alle seitsenvuotiasta lasta, joille oli annettu astmadiagnoosi ja 241 muuta samanikäistä, joilla kaikilla oli ollut vähintään kaksi vuotta elämästään sama, nykyinen koti.

Kodit kuntoon

Suurin osa sairastumattomasta verrokkiryhmästä asui samantyyppisissä asunnoissa kuin astmaan sairastuneet lapset, mutta verrokkiryhmän kodeista löytyi vaurioita noin joka viidennestä, kun taas astmalapsien kodeissa vaurioita esiintyi kaksi kertaa yleisemmin.

Lasten astman ja kosteusvaurion välinen yhteys on osoitettu. Kosteusvaurioituneissa kodeissa asuu huolestuttavan suuri määrä suomalaisia. Tutkimustulos painottaa rakennusten suunnittelun, rakentamisen laadun ja rakennusten huollon tärkeyttä. Tästä voi tehdä myös oman johtopäätöksen siitä, mikä vaikutus kodin kosteusvaurioiden kiireellisellä korjaamisella on terveydelle.

Astma on ylireagoointia

Astma on keuhkoputkien limakalvojen tulehdussairaus, joka aiheuttaa häiriötä keuhkojen toiminnassa ja erityisesti keuhkoputkien ahtautumista. Syynä limakalvon reagointiin on allergian (allergeenien) tai mikrobien (virukset, bakteerit) aiheuttama tulehdus tai tuntemattomien tekijöiden laukaisema pitkäaikainen ärsytys.

Sekä keuhkoputkien limakalvojen tulehdus että siitä seuraava keuhkoputkien ahtautuminen ovat puolustusreaktioita, jotka torjuvat vieraita hengitettäviä aineita. Astmassa hengitystiet puolustautuvat liian voimakkaasti ja jatkuvasti, vaikka elimistöä ei uhkaa todellinen vaara.

- noin 6 % väestöstä sairastaa astmaa
- lapsista 4–6 % sairastaa astmaa
- 70–80 % astmalapsista on allergisia
- oireet ovat yksilöllisiä: astmaan liittyy usein pitkäaikainen yöyskä, limaneritys, hengenahdistus ja vinkuva hengitys
- syyt ovat perinnöllinen taipumus ja ympäristötekijät

Lähde: Astmaopas, Tari Haahela, HUS

PIENET ja SUURET kontaktit

www.k-systems.fi

Asumisterveyttä ei voi jättää markkinavoimille

STM:n terveydensuojeluyksikön johtajan Risto Aurolan mielestä asumisterveyttä ei voida jättää yksin markkinavoimien varaan, vaan tarvitaan myös sääntelyä. Kiireellisimpänä hän pitää lainsäädännön luomista kuntotarkastuksille.

– Silloin kun asuntoa ostavat ihmiset perustavat käsityksensä kiinteistön kunnosta kuntotarkastajan tekemään arvioon, kuntotarkastusraportin pitäisi olla todella pätevä ja raportin laatijan pitäisi kyetä osoittamaan pätevyytensä ei vain rakennustekniikassa, vaan myös kiinteistön mikrobiologisen kunnan määrittämisessä, sanoo Risto Aurola.

Hänen mielestään nykykäytäntö on yhtä kohtuuton niin myyjälle kuin ostajallekin.

– Puutteellisen tai väärän arvion tehnyt kuntotarkastaja kohauttelee vain hartioitaan.

Tässä kohden Aurola joutuu itsekin levittelemään käsiään, sillä valta

ja vastuu tässä asiassa ovat ympäristöministeriöllä (YM). Työnjako sosiaali- ja terveysministeriön (STM) ja YM:n välillä kulkee niin, että YM sääntelee uudis- ja korjausrakentamista ja STM olemassa olevaa rakennuskantaa.

Käytännön toteutuksesta Risto Aurola sanoo, että STM:n Asumisterveysliitolla teettämä selvitys osoittaa, että järjestelmässä on jotakin pahasti vialla, jos monissa riidanalaisissa asuntokaupoissa on tehty kuntotarkastus.

– Vaikkei kuntotarkastettuja riitapaupuksia ole kuin muutama prosentti kaikista asuntokaupoista, niitä on silti lukumääräisesti paljon.

Aurola toivookin uudelta asuntoministeriltä rivakoita otteita rakentamisen

” Koska asuntokauppa on tavalliselle ihmiselle hiivatin iso asia ja sen maksaminen suorastaan elämäntehtävä, hänen on voitava jollakin tavalla suojautua kohtuuttomia vahinkoja vastaan. ”

Insinöörin pitkä terveydensuojelutaival

Kuva: Marja Seppälä

- 1968 valmistui kemian diplomi-insinööriksi Teknillisestä korkeakoulusta
- 1972 Master of Science -tutkinto ympäristötekniologiasta Imperial Collegesta Lontoosta
- 1973–77 asiantuntijavirkamiehenä Euroopan talousneuvostossa (ECE) Genevessä
- 1978–82 johti ympäristöhygienian yksikköä Nordiska Hälsovårdshögskolanissa Göteborgissa
- 1983–92 toimistopäällikkönä Lääkintöhallituksessa
- 1992– johtanut STM:n terveydensuojeluyksikköä

Kysytty asiantuntija, jolle on pitkän uran aikana kertynyt useita jäsenyyksiä kansallisissa ja kansainvälisissä komiteoissa ja työryhmissä.

Risto Aurola antaa tunnustusta kansalaisjärjestöjen tekemälle työlle.
– Ne pitävät virkamiehenkin valppaana.

laadun parantamiseksi yleensä, mutta erityisesti kuntotarkastustoiminnan sääntelyn toteuttamisessa.

Rakentamisen heikko laatu työllistää

Risto Aurola on kahden maan ja tutkinnon insinööri, jolla on työkokemusta myös YK:sta Genevestä. STM:n palveluksessa hän on ollut vuodesta 1992. Hän aloitti STM:ssä nykyisissä tehtävissään terveydensuojeluyksikön johdossa, joskin virkanimike oli silloin toinen.

Hänen johtamansa yksikön tehtäväkenttään kuuluu lähes koko inhimillisen elämän kirjo ydinenergiasta ja nanoteknologiasta hautaamiseen ja parveketupakointiin. Monien tehtäviensä ohella yksikkö valvoo myös terveydensuojelulain toteutumista. Käytännön valvontatyötä terveydensuojelussa tekevät kunnat ja lääninhallitukset. Kunnissa valvontatehtäviä hoitavat terveystarkastajat.

Asumisterveyttä koskeva lainsäädäntö on sataprosenttisesti kansallista toisin kuin monien muiden terveydensuojeluyksikön valvottaviin kuuluvien asioiden sääntely, joka perustuu lähes poikkeuksetta EU-säädöksiin. Asumisterveyteen liittyvistä asioista on säädetty terveydensuojelulaissa. Siihen perustuu myös STM:n asumisterveysohje, jossa määritellään asumisterveyshaitta.

Ministeriön selvityksen mukaan kuntien terveysvalvontaan tuli kymmenen vuotta sitten lähes satatuhatta asumisterveyttä koskevaa yhteydenottoa vuodessa. Sen jälkeen yhteydenottojen määrä näyttää jonkin verran vähentyneen, mutta tapaukset ovat entistä vaikeampia.

Terveystarkastajien suuri työmäärä kertoo karua kieltään rakentamisen heikosta laadusta. Tämän vuoksi ministeriökään ei pääse lepäämään laakereillaan, vaan sen on koko ajan päivitettävä ohjeistustaan.

– Tehtävämme on huolehtia siitä, että terveystarkastajat, jotka antavat lausuntoja ja määräyksiä asunnon terveydellisestä kunnosta, pystyvät tekemään tarkastuksensa yhtäläisesti tapauksesta ja paikkakunnasta riippumatta, sanoo Risto Aurola.

Risto Aurolan mielestä yhteiskunta on velvollinen huolehtimaan, että turvaverkot toimivat silloin, kun niitä tarvitaan.

Terveystarkastajien työn laadussa ei ole kyse ainoastaan kansalaisten terveydestä, vaan myös heidän oikeusturvastaan, sillä viranomaisen toteama asumisterveyshaitta on esimerkiksi yksi valtion korjausavustuksen myöntämisen edellytyksistä. terveystarkastajan lausunnolla on merkitystä myös silloin, kun perhe joutuu kodin vakavan asumisterveyshaitan takia muuttamaan väliaikaisesti toiseen asuntoon ja hakemaan harkinnanvaraista toimeentulotukea ylivoimaiseksi käyneisiin asumiskustannuksiinsa.

Tehoa ja laatua palveluun

Kuntien terveystarkastusta ollaan valtionneuvoston periaatepäätöksellä kasaamassa suurempiin yksiköihin vuoteen 2009 mennessä. Tavoitteena on vähentää valvontayksiköiden määrää

noin kolmannekseen nykyisestä eli alle 80:een.

Kustannustehokkuus ei ole ainoa syy muutokseen. Suuremmissa yksiköissä henkilökunnan uskotaan pääsevän paremmin erikoistumaan terveystarkastuksen eri tehtäviin, minkä pitäisi aikaa myöten näkyä myös palvelun laadussa ja tehokkuudessa.

Risto Aurola huomauttaa ylpeänä, että terveystarkastus oli ensimmäinen ympäristöterveydenhuollon osa-alue, joka ryhtyi kehittämään aluehallintoon kohti suurempia yksiköitä. Valtion taloudellisella tuella on jo saatu hyviä tuloksia aikaan erityisesti Oulun läänissä. Kipeimmin kuntien yhteistyötä kaivattaisiin kuitenkin Länsi-Suomessa, jossa on paljon pieniä kuntia.

Risto Aurola olisi itse valmis menemään vieläkin pidemmälle ja järjestämään koko kuntien valvontaorganisaation uudelleen niin, että rakennus-,

terveys- ja ympäristövalvonta kuuluisivat kaikki samaan yksikköön.

Järjestöt pitävät valppaana

Kansalaisjärjestöt saavat Risto Aurolalta pääsääntöisesti kiitosta yhteiskuntaa rikastuttavasta toiminnastaan. Hyvänä esimerkkinä hän mainitsee Asumisterveysliitto Aste ry:n, joka on toiminut aloitteellisesti ja ansiokkaasti asumisterveyden edistämiseksi ja vakiinnuttanut siten roolinsa ja asemansa perinteisten isojen järjestöjen rinnalla.

Risto Aurolan Asumisterveysliitto on vakuuttanut puhtaasti ammattitaidolla ja osaamisellaan.

– Sen on huomannut myös rahoittaja Raha-automaattiyhdistys, koska rahoitusta ei saa ilmaiseksi, vaan sen eteen pitää tehdä paljon työtä ja saada tuloksia aikaan, hän muistuttaa.

 Ecapaino

OFFSETPAINO | DIGIPAINO

Vuoripojankatu 15 | 15210 Lahti | Puh. (03) 871 590 | Faksi (03) 871 5910 | www.ecapaino.com

KENEN ETUA ajavat rakennusten energiatodistukset?

**Vaikka ilmastonmuutos
pakottaa kiinteistönomistajat
energiansäästötalkoisiin,
rakennusten energiakatselmuksista
ei saisi silti tulla jatkoa villeille
kuntotarkastuksille.**

Pitkään ja hartaasti valmisteltu laki rakennuksen energiatodistuksesta tulee voimaan ensi vuoden alusta. Todistusten käyttöönottoon velvoittaa rakennusten energiatehokkuutta koskeva EU-direktiivi.

Lain tavoitteena on parantaa rakennusten energiatehokkuutta ja vähentää kasvihuonekaasupäästöjä. Taustalla on myös Euroopan maiden yhteinen huoli energian tuontiriippuvuudesta. Selvitysten mukaan energiatehokkuutta parantamalla voitaisiin rakennusten energiankulutusta vähentää Euroopassa jopa viidenneksellä.

Rakennukset ovatkin melkoisia energiasyöppöjä, sillä yli neljäkymmentä prosenttia Euroopan energiankulutuksesta tapahtuu rakennuksissa, ja tästä energiamäärästä kaksi kolmasosaa kuluu kotitalouksissa. Etelä-Euroopassa energiaa kuluu huoneilman jäähdyttämiseen ja Pohjois-Euroopassa sen lämmittämiseen. Rakennusten lämmitys aiheuttaa kolmekymmentä prosenttia Suomen kasvihuonekaasupäästöistä.

Laki tulee voimaan vaiheittain niin, että se koskee aluksi uusia rakennuksia. Ennen vuotta 2008 valmistuneisiin rakennuksiin lakia sovelletaan vuoden 2009 alusta. Energiatodistus on vapaaehtoinen ennen vuotta 2008 valmistuneille omakotitaloille ja enintään kuuden asunnon asuinrakennuksille. Todistusta ei myöskään vaadita vapaaajan asunnoilta, teollisuusrakennuksilta eikä suojelluilta rakennuksilta.

Lain valmistelusta vastannut kehittämisjohtaja ja rakentamisen tulosalueen päällikkö **Helena Säteri** ympäristöministeriöstä toivoo, että energiatodistukset otettaisiin innokkaasti käyttöön myös vanhemmissa pientaloissa.

– Suomessa pientalot ovat kansantaloudellisesti merkittävä energiansäästökohde, koska puolet asumisen energiankulutuksesta tapahtuu pientaloissa.

Energiansäästöä sisäilman kustannuksella?

Kaikki eivät ole yhtä vakuuttuneita järjestelmän toimivuudesta. Asumister-

Rakennusten energiatodistuksilla torjutaan ilmastonmuutosta. EU:n tavoitteena on vähentää rakennusten energiankulutusta jopa viidenneksellä.

Katri Kaikkonen

veysliiton toiminnanjohtaja **Hannele Rämö** epäilee, että koska vastuukysymyksiä ei ole laissa yksilöity eikä toiminnalle ole asetettu minkäänlaisia sanktioita, on olemassa vaara, että todistusten laatimisesta tulee villiä liiketoimintaa ilman minkäänlaista kulluttajansuojaa. Tästä varoittavana esimerkkinä hän mainitsee asuntokaupan kuntotarkastukset.

– Kuluttajaa ei asuntokaupassa auta kohta liutakaan konsultteja, hän puuskahtaa.

Hannele Rämö pelkää, että energiatehokkuudesta on tulossa kiinteistöjen arvoon vaikuttava myyntivaltti jopa siinä määrin, että energiatehokkuutta ruvetaan paikoin lisäämään sisäilman kustannuksella.

– Siinä kriittinen piste on toteutus, ei niinkään suunnittelu. Parhaista aineistakin voi syntyä suttu, jos kukaan ei valvo toteutusta. Jos sadevesi ei pysy energiansäästön nimissä ja suunnittelijan suosituksesta asennettujen A-luokan ikkunoiden takana, ei lämpökään pysy varmasti sisällä. Kuka silloin reklamoi mistä ja mihin: suunnittelusta, tavarasta, energiatodistuksesta vai asennusvirheestä? Energiatodistus on silloin vähän kuin Tuntemattomasta sotilaasta, että ”eihän sulla voi olla nälkä (= märkä ja vilu), kun sä olet syönyt näin monta kaloria” (= sulla on A-luokan ikkunat).

Hannele Rämö uskoo, että 5–15 vuoden päästä edessä on uusia asuimisterveysongelmia, jollei olemassa oleviin rakennuksiin edellytetä kuntotutkimustoimenpiteitä ennen energiatodistuksen myöntämistä. Kuntotutkimus on tavanomaista kuntotarkastusta perusteellisempi ja järeämpi kiinteistön kunnan selvitys, jossa rakennustekniikan ohella selvitetään

myös kiinteistön mikrobiologinen kunto.

– Muutoin on muutaman vuoden päästä edessä melkoinen työ selvittää, mikä A-energialuokkaan kuuluvaa omakotitaloa vaivaa, kun joutuu näytteenottoa ja seinärakenteen selvittämistä varten tekemään ketunreikiä lisälämmöneristämällä luotuihin ”voileipäelementteihin”, hän ennustaa.

Uusi ansaintakeino kiinnostaa konsultteja

Helena Säteri vakuuttaa, että riskit asuimisterveydelle on huomioitu.

– Laissa sanotaan nimenomaan, että energiatehokkuuden kustannuksella ei saa aiheuttaa haittaa kiinteistön sisäilmalle. Suomen ja Ruotsin ansiosta tämä saatiin myös EU-direktiiviin.

Hän uskoo, että nykyiset kuntotarkastajat ovat ensimmäisten joukossa hakemassa pätevyyttä energiatodistuksen antajiksi.

Alan konsultit ovat hyvin tietoisia uuden bisneksen mahdollisuudesta ja yritysten kiinnostus energiatodistuksen antajien pätevyyden vartijaksi onkin ollut runsasta. Pätevyyksikriteerit ja niiden myöntäjä ratkaistaan kesäkuun lopulla annettavassa ympäristöministeriön asetuksessa.

Helena Säteri sanoo, että pätevyyden saamiseksi vaaditaan riittävä koulutus ja perehtyneisyys energiatodistuksen laatimiseen.

– Ministeriö ei ole kuitenkaan kouluttaja, vaan sen tehtävänä on lähinnä rakennusvalvonnan eli viranomaisten kouluttaminen, energiatodistusten antajat, kuten suunnittelijat, jäävät alan itsensä koulutettavaksi asetuksen edellyttämällä tavalla. Asetuksessa tullaan myös kertomaan yksityiskohtaisesti ul-

konäköä myöten, millainen on ”oikea” energiatodistus.

Helena Säteri muistuttaa, ettei todistus itsessään säästä energiaa keltään, vaan sillä on tarkoitus kiinnittää huomiota energian säästämiseen ylipäänsä ja nostaa aihe yleiseen keskusteluun.

Valistusta byrokratian sijaan

Hannele Rämön mielestä linja päästöjen vähentämiseksi on oikea, mutta tässä tapauksessa tavoite olisi saavutettu vähemmälläkin byrokratialla.

– Riittäähän heijastimenkin käyttöön-ottoon valistus.

Hänen mielestään energiatehokkuutta tavoiteltaessa ei saisi unohtaa muita keinoja, kuten maankäyttöä ja kaavoitusta. Hän ihmettelee esimerkiksi omakotiasumisen yletöntä suosiota jopa yhden ihmisen talouksissa.

– Kaavoituksessa suositaankin nykyään liikaa omakotiasumista muiden asumismuotojen kustannuksella. Yksi savu kuluttaa suhteellisesti enemmän energiaa kuin kolmenkymmenen asunnon kerrostalo. Toisaalta kaavoituksella ei saisi myöskään rajoittaa kuluttajan valinnanmahdollisuutta, koska silloin energian hinnan määrä yksin sen myyjä.

Hannele Rämö ihmettelee myös teollisuuden saamaa erikoiskohtelua.

– Eikö myös teollisuuden tulisi kiinnittää huomiota kiinteistöjensä energiakulutukseen, hän kysyy.

Koska kerrostaloissa pystytään pien-aloja paremmin vertailemaan energiatehokkuutta vastaaviin kiinteistöihin, säästeliään energiankäytön pitäisi näkyä myös huoneiston vuokrassa.

– Kuluttajat vaatikkaa!, Hannele Rämö kehottaa.

Energiatodistus on tuoteseloste

Energiatodistus on rakennuksen tuoteseloste, joka auttaa arvioimaan rakennuksen energiatehokkuutta ja käyttökustannuksia, kun energiankulutus esitetään yhtenäisellä tavalla ja asteikolla. Energiatodistuksessa ilmoitetaan rakennuksen käyttötarkoitusta varten tarvitsema energiamäärä, jolloin kiinteistön lämmitysmuoto ja asumistottumukset eivät vaikuta rakennuksen energialuokkaan.

Energiatodistus on pakollinen uusille rakennuksille ja suurelle osalle olemassa olevia rakennuksia. Todistus on hankittava aina silloin, kun rakennus otetaan käyttöön, myydään tai vuokrataan. Ilman energiatodistustakin tehty kauppa on kuitenkin pätevä.

Todistus voidaan antaa rakennuslupamenettelyn tai energiakatselmuksen yhteydessä, osana isännöitsijätodistusta tai erillisenä todistuksena. Erillisen energiatodistuksen antajien pätevyysvaatimuksista säädetään tarkemmin ympäristöministeriön asetuksella. Uuden rakennuksen energiatodistuksen antaa rakennuksen pääsuunnittelija. Erillinen energiatodistus on voimassa tavallisesti kymmenen vuotta.

Vertaistukiryhmä aloitti Itä-Suomessa

Teksti: Pirjo Halme-Hoffren

Asumisterveysliiton vertaistukitoiminta käynnistyi vuoden alusta myös Itä-Suomessa.

Ensimmäinen kokoontuminen oli Imatralla. Markkinointi paikallislehdissä ja -radioissa oli tavoittanut kosteus- ja homevaurioista kärsiviä ihmisiä sekä työpaikoilta että kotoa.

Jo ensimmäinen kokoontuminen osoitti, että vertaistukeen on tarvetta myös Itä-Suomessa. Seuraava tapaaminen pidettiin Lappeenrannassa huhtikuussa. Itä-Suomessa ryhmiä vetää Asumisterveysliiton hallituksen jäsen **Seija Kojo**.

Turun vertaistukiryhmässä koettiin helmikuussa yleisöennätys - yli 30 henkeä - kun luennoimassa kävi dosentti, allergologi **Antti Koi-vikko** Suomen Terveystalon allergiakeskuksesta. Hänen aiheenaan olivat homesairaudet. Turun vertaistuen vetäjänä jatkaa ensi syksynä

sertifioitu rakennusterveysasiantuntija, rakennusinsinööri **Erkki Helimo**.

Tampereella kokoontuivat pirkanmaalaiset home-loukkuperheet Asteen toiminnanjohtajan **Hannele Rämön** johdolla. Tapaamista kuvasi Ylen asiaohjelman TV2:ssa loppuvuodesta esitettävää homeloukusta kertovaa ohjelmasarjaa varten.

Lahden vertaistuki jatkaa syksyllä entiseen tapaan kokoontuen noin joka toinen kuukausi vetäjänään asumisterveysneuvoja **Pirjo Halme-Hoffren** Asteesta. Kaikki vertaistukiryhmät ovat kesätauolla syyskuuhun saakka.

Ilmoitukset paikallisissa tiedotusvälineissä

Vertaistukiryhmiin ovat tervetulleita kaikki asumisterveysongelmista kiinnostuneet.

Lisätietoja ryhmien kokoontumisista saa Asteen

Itä-Suomessa vertaistukea vetää Asteen hallituksen jäsen **Seija Kojo**.

verkkosivuilta www.asumisterveysliitto.fi. Lisäksi niistä ilmoitetaan paikallislehdissä ja -radioissa.

Tämän vuoden teemalomat järjestetään Runnin kylpylässä Iisalmissa 3.–8.6. ja 1.–6.7.

Asiantuntijat luennoivat lomalaisille muun muassa homeiden ja sairauksien välisistä yhteyksistä, talous- ja velkaneuvonnasta, myyjän ja ostajan vastuista sekä rakennusten kosteus- ja homevaurioista.

Asteen uusi hallitus

Asumisterveysliitolle valittiin uusi hallitus viime vuoden lopulla. Hallituksen jäseninä ovat **Eeva Strömmer** Espoosta, **Seija Kojo** Rautjärveltä, **Matti Paananen** Jyväskylästä, **Anna-Riitta Riihimäki** Parkanosta ja **Pentti Kaasinen** Espoosta. Kaasista lukuun ottamatta hallituksen kokoonpano säilyi entisellään.

Hallitus valitsi keskuudestaan puheenjohtajaksi Eeva Strömmerin, joka jatkaa aikaisemmassa tehtävässään. Hän on osallistunut Asteen toimintaan 1990-luvun lopusta lähtien.

Työ- ja asumisterveys tiiviimpään yhteistyöhön

Hallituksen uusi jäsen, ym-

päristöfysiikan konsultti, FM Pentti Kaasinen on tehnyt pitkän työuransa ilman laadun mittausteknologian parissa tavoitteenaan mm. sisäilmamittausten luotettavuuden parantaminen.

Hän haluaa myös Asteen kautta vaikuttaa siihen, että työterveyden ja asumisterveyden välille saataisiin tiiviimpi vuorovaikutus yhteisten etujen löytämiseksi. Niitä ovat mm. sisäilman mittausten ja mikrobimäärittysten luotettavuuden kehittäminen.

– Uusilla menetelmillä ja tiedoilla olisi kova kysyntä yritysten sisäilman hallinnassa mm. kiinteistöbisnessä. Hyvä sisäilma on tilojen käytettävyyden edellytys ja vaikuttaa suoraan niiden vuokraukseen.

Pentti Kaasinen tutustui Asteen toimintaa jo 1990-luvun puolivälissä, jolloin hän oli mukana valmistelemaan Suomen Akatemialle ympäristöterveyden tutkimusohjelmaa. Yhteistyö tiivistyi vuosikymmenen lopussa mm. STM:lle tehdyn kosteusmittauksia koskeneen selvitystyön ja viranomaisohjeistuksen myötä.

– Asumisterveysliitto ei ole kooltaan suuri, mutta sitäkin arvostetumpi. Häädänalaisen eli asumisterveysongelmista kärsivien auttaminen ja siihen välineiden ja menetelmien kehittäminen on Asteen perustehtävä, sanoo Pentti Kaasinen.

Hänen mielestään Asteella on toimiva strategia, jossa neuvonta- ja kenttätö on nivottu hyvin yhteen.

RAY

Hyvän tahdon pelejä

www.ray.fi

TV-sarja suomalaisperheiden homeloukusta

Hannele Ruunu Kangasalalta ja hänen lapsensa Emilia ja Roni kuuntelevat, kun Hengitysliiton korjausneuvojat Juhani Pirinen ja Jussi Karjalainen (oik.) suunnittelevat Ruunujen talon korjaamista. Kameran takana TV2:n kuvaaja Jorma Karhunen.

Ylen asiaohjelmat tuottaa ohjelmasarjan homeloukkuun joutuneiden perheiden arjesta. Kuusi puolituntista sisältävä minisarja esitetään TV 2:ssa marras-joulukuussa.

Sarjassa seurataan neljän homeloukkuun joutuneen perheen elämää kuluvan vuoden tammikuusta loppukesään. Kaikki perheet omistavat omakotitalon, jossa on löytynyt kosteus- ja homevaurioita. Perheet on koottu Asumisterveysliitto Aste ry:n ja Hengitysliitto Heli ry:n asiakkaista. Asiantuntijoina ohjelmassa esiintyvät Asteen toiminnanjohtaja **Hannele Rämö** ja Helin korjausneuvojat.

Vastaava tuottaja **Ilkka Lehtinen** Ylen asiaohjelmista kertoo, että ohjelman tavoitteena on esittää aitojen tapausten avulla homeloukkuun joutuneiden perheiden vaikeudet, mutta myös toisaalta osoittaa, miten ne voisivat olla voitettavissa.

– Itse ongelman ohessa näytämme karujakin kohtaloita, mutta myös vii-
toitamme tietä ulos vaikeuksista.

Hän antaa tunnustusta ohjelmaan mukaan rohjenneille perheille, koska omaa hometalooan ei ole helppo ruo-
tia julkisuudessa.

– Siinä ovat kuitenkin kiinni rahat, terveys sekä ystävyys- ja perhesuhteet.

Asunto-osakeyhtiö ja vuokrahuoneistot on rajattu sarjasta tietoisesti pois, jottei kokonaisuus pirstaloituisi liikaa. Aihetta tarkastellaan useista eri näkökulmista: terveyden, talouden, ostajan ja myyjän vastuiden, korjaus-

suunnittelun ja kosteus- ja homevaurioiden korjaamisen valossa.

Tarinoita pelkkien faktojen sijaan

Ilkka Lehtinen vakuuttaa, ettei ohjelmasarjalle ei ole olemassa esikuvia eikä se noudata mitään ylikansallista ohjel-

maformaattia. – Aiheeseen päädyttiin sen merkittävyyden ja koskettavuuden takia.

Idean isä Ilkka Lehtinen toimi vuoden 2006 loppuun tuottajana TV 2:n ympäristöohjelmissä, jossa hänelle oli kertynyt ohjelmanteon kautta paljon tietoa ja tuntumaa kiinteistöjen kosteus- ja homevaurioista. Makasiinityypiset, lyhyisiin ja ohuisiin ohjelmapätkiin perustuvat ohjelmat eivät kuitenkaan antaneet mahdollisuutta syventää aihetta.

– Kytemään jäi tunne, että aiheesta olisi enemmäksikin ja kun kanavilta pyydettiin ehdotuksia ohjelmasarjan aiheeksi, tämä oli luonteva valinta.

Ilkka Lehtinen lupaa, että sarja täyttää kaikki hyvän asiaohjelman tunnuspiirteet.

– Se tulee tarjoamaan tarinoita, tunteita ja kokemuksia faktojen lisäksi.

– Emme ole tekemässä remontti- emmekä niksiohjelmaa, vaan pääosassa ovat perheet tarinoineen ja kohtaloinneen. Asiantuntijat esitetään toiminnassa eikä puhuvina päinä.

Ohjelmasarja saa myös omat verkkosivut, jossa myös katsojat voivat osallistua keskusteluun aiheesta. Ohjelman toimittajana ja ohjaajana on **Jussi Jormanainen**.

Aste muutti uusiin toimitiloihin

Anne Eloranta

Asumisterveysliitto Aste ry muutti alkuvuodesta uusiin toimitiloihin Heinolassa. Uudet toimitilat sijaitsevat Kaivokadulla aivan Heinolan keskustassa. Uusi postiosoite on Kaivokatu 5–7. Postinumero pysyy entisellään eli 18100 Heinola. Myöskään puhelinnumerot eivät vaihtuneet.

Toimitiloiksi vuokrattu huoneisto sijaitsee toisessa kerroksessa ja sinne on oma sisäänkäynti suoraan Kaivokadulta. Tilat mahdollistavat joustavamman ja tehokkaamman

neuvontapalvelun. Tiloissa sijaitsee sisäilmainfopiste, jossa voi sopimuksesta tutustua sisäilmaan ja muuhun asumisterveyteen liittyvään esitemateriaaliin ja kirjallisuuteen. Ajan asumisterveysneuvojille voi varata arkisin klo 9–15. Ajanvaraukset joko puhelimitse (03) 877 540 tai sähköpostitse info@asumisterveysliitto.fi.

AsteInfo-puhelinneuvonta palvelee edelleen kaikissa asumisterveyteen liittyvissä ongelmissa arkisin klo 9–15, puh. (03) 877 5413.

Asumisterveysliitto vaihtoi pesäpaikkaa Heinolassa. Uusien toimitilojen ansiosta neuvontatyö jatkuu entistä joustavampana.

Onko asumisterveys ongelmasi? Apua, lohtua ja ymmärrystä VERTAISTUESTA

Asumisterveysliitto Aste ry on järjestänyt vertaistukea asumisterveysongelmista kärsiville jo vuodesta 2001. Vertaisryhmässä osallistujat tukevat toisiaan vaihtamalla kokemuksiaan. Joukossa on aina joku kohtalotoveri, jonka ratkaisuja muutkin voivat soveltaa. Toistensa avulla ryhmäläiset kokevat jaksavansa paremmin arjessa ja selviävänsä helpommin vaikeassa elämäntilanteessaan.

Vertaistukiryhmät kokoontuvat joka toinen kuukausi syyskuusta toukokuuhun Lahdessa, Turussa ja Itä-Suomessa (Imatra–Lappeenranta). Kokoontumisajankohdista ilmoitetaan Asteen verkkosivulla www.asumisterveysliitto.fi sekä paikallislehdissä ja -radioissa.

Kukin ryhmä asettaa itse tavoitteensa toiminnalleen. Osallistujat pitävät yhteyttä toisiinsa myös kokoontumisten välillä eli käytännössä vertaistuki on vain puhelinsoiton päässä päivittäin.

Kesäisin Aste ry järjestää teemalomia asumisterveysongelmista kärsiville yhdessä Lomayhtymä Oy:n kanssa. Hakuaika lomille on alkuvuodesta.

Lisätietoja ja ilmoittautumiset vertaistukiryhmiin:
info@asumisterveysliitto.fi tai puh. (03) 877 540.

Voit ilmoittautua myös alla olevalla lomakkeella.

Asumisterveysliitto
Aste ry
www.asumisterveysliitto.fi

ASTEINFO-LEHTI • PALVELUKORTTI

Tilaus / muutosilmoitus / jäsenhakemus / ilmoittautuminen (tarpeeton yliviivataan)

Lomakkeen voit täyttää myös osoitteessa www.asumisterveysliitto.fi

Nimi	
Lähiosoite	
Postinumero ja -toimipaikka	
Puhelin	
Sähköposti	
Uusi osoite	
Päiväys ja allekirjoitus	

Tilaus/palaute/ilmoittautuminen Lahden Turun Itä-Suomen vertaistukiryhmään

Asumisterveysliitto AsTe ry, Kaivokatu 5-7, 18100 Heinola • puh. (03) 877 540 • fax (03) 877 5450
Asteen henkilöjäsenmaksu on 20 euroa ja yhteisöjäsenmaksu 100 euroa/vuosi.